

ПРАГРАМА АПАЗІЦЫІ

ШТО ДУМАЮЦЬ АКАДЭМІКІ

Вучоны савет Інстытута эканомікі Акадэміі навук Беларусі разгледзеў канцэпцыю эканамічнай рэформы, распрацаваную парламенцкай апазіцыяй.

Прадстаўнікі апазіцыі ў сваіх дакладах асабліва падкрэслілі тыя моманты, якія адрозніваюць канцэпцыю ад іншых эканамічных планаў па вываду рэспублікі з крызісу. А менавіта: у ёй прадугледжваецца забарона на ўмяшанне ўрада ў справы камерцыйных структур, замацоўваецца права на зямлю за кожным грамадзянінам Беларусі, а не толькі за сям'ямі і, нарэшце, свяржжаецца, што можна ўвайсці ў рынак яшчэ да завяршэння працэсу прыватызацыі.

З боку членаў вучонага савета гучала крытыка некаторых палажэнняў канцэпцыі — напрыклад, яе структуры і механізму рэалізацыі, адсутнасці распрацовак па навукова-тэхнічнаму прагрэсу.

— Я лічу, — заявіў пазней прэм'ер «цэнявога кабінета» Уладзімір Заблоцкі, дарэчы, намеснік старшын парламентскай камісіі па навуцы і тэхніцы, — што гэта дыскусія была патрэбна. Мы даведаліся, што думае наша акадэмічная навука.

ЛІСТ У САВЕТ МІНІСТРАУ

ІІІ ЗАСТАНЕЦА ПРЭСА?

Заклік прыняць тэрміновыя меры, каб аберачы прэсу ад самавольства ведамстваў, змяшчаецца ў лісце, які кіраўнікі Саюза журналістаў і сродкаў масавай інфармацыі Беларусі накіравалі Старшын Савета Міністраў Вячаславу Кебічу. Прычынай для гэтага паслужыла прапанова Міністэрства сувязі і інфарматыкі рэспублікі аб трохразовым павелічэнні тарыфаў на дастаўку, экспедыраванне і распаўсюджванне перыядычных выданняў. Указваючы на недапушчальнасць і неправамоцнасць аднабоковага змянення заключаных напярэдадні падпіскай кампаніі дагавораў, на падставе якіх вызначалася цана выданняў, кіраўнікі сродкаў масавай інфармацыі падкрэсліваюць, што такі крок міністэрства па сутнасці робіць безнадзейным і без таго адчайнае фінансаванне становішча рэдакцыйных калектываў і ставіць пад пагрозу само існаванне газет і часопісаў.

ДА СТАЛА ГАРАДЖАН

Першую зялёную прадукцыю — агуркі, цыбулю, шпінат, пяташкі — адправілі ў гандлёвую сетку працаўнікі саўгаса — цяплічнага камбіната «Брэсцце».

Сёння ажыятажнага попыту на гэты тавар, як раней, няма, таму што кошт яго павялічыўся ў 10—15 разоў. Пры гэтым прыбытак саўгас мае мінімальны, бо цэны на газ, плёнку, метал і іншае выраслі ў 40—100 разоў.

Але нягледзячы на складанасці, сяльчане запланавалі адправіць у магазіны 300 тон ранніх гароднінных культур.

НА ЗДЫМКУ: брыгадзір В. ВАКУЛІНА збірае першы ўраджай агуркоў.

ГАНДЛЁВЫЯ ШЛЯХІ

ВЫХАД ДА МОРА

Брэст, як вядома, стаіць у міжрэччы Заходняга Буга і Мухаўца. Буг упадае ў Віслу, Вісла — у Балтыйскае мора. Шмат вякоў назад, трэба думаць, гэтая водная артарыя служыла гандлю. Зусім магчыма, што свабодная эканамічная зона, якая ствараецца ў Брэсце, верне міжнароднай

эканоміцы гэты гандлёвы шлях. Цяпер сур'ёзна абмяркоўваецца праект стварэння ў Брэсце грузавога рачнога порта, судны з якога будуць ісці да Балтыйскага мора.

АФІЦЫЙНА

ПАРТЫЙНЫЯ ГРОШЫ

Камітэт па кіраванню дзяржаўнай маёмасцю пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь сумесна з Нацыянальным банкам і Знешэканомбанкам і пры ўдзеле былога Кіраўніцтва спраў ЦК КПБ старання вывучылі пытанне аб маёмасці і грашовых сродках Кампартыі Беларусі ў іншых рэспубліках і за мяжой.

Паводле наяўных даных у Нацыянальным банку, Знешэканомбанку і былым Кіраўніцтва спраў ЦК КПБ, грашовых сродкаў і маёмасці партыі ў іншых рэспубліках былога Савецкага Саюза і за рубяжом няма.

ЯЎРЭЙСКАЯ ГАЗЕТА

«АВІУ» — ЗНАЧЫЦЬ ВЯСНА

Выйшаў першы нумар рэспубліканскай яўрэйскай газеты «Авіу» («Вясна»). Яна выдаецца на рускай мове і адрасавана людзям розных нацыянальнасцей, якія цікавяцца яўрэйскай культурай. Газета публікуе інтэрв'ю з паўнамоцным прадстаўніком яўрэйскага агенцтва ў Рэспубліцы Беларусь Довам Шарфтэйнам.

Каменціруючы першы нумар газеты, прэзідэнт аб'яднання яўрэйскіх арганізацый і абшчыні Рэспублікі Беларусь лаўрэат Ленінскай прэміі архітэктар Леанід Левін гаворыць: «Хацелася б, каб наша газета была цікавая ўсім — веруючым і атэістам, прыхільнікам тых ці іншых партый ці беспартыйным, тым, хто вырашыў назаўсёды звязаць свой лёс з Беларуссю ці выехаць за рубж. Чалавек вольны ў сваім выбары, і газета, спадзяюся, будзе па меры сваіх сіл і магчымасцей забяспечваць чытача праўдзівай інфармацыяй, змагацца з антысеміцкімі недарэчнасцямі, якіх, на жаль, хапае на ўсіх узроўнях».

«Мы з'яўляемся сведкамі таго, што сённяшняю нарастаючую нестабільнасць хочучы выкарыстаць у сваіх інтарэсах пэўныя дзеянні і рухі. Яны спрабуюць пераканаць грамадства, што ў распадзе эканомікі, падзенні жыццёвага ўзроўню, іншых бедах вінаваты менавіта Вярхоўны Савет і што дастаткова распуціць цяперашні парламент, абраць новы, як справы пойдучы на лад. Для гэтага выкарыстоўваецца і той бяспрэчны факт, што работу Вярхоўнага Савета і яго структур сапраўды нельга лічыць ідэальнай».

Але ж наш парламент ідзе непрапораным шляхам, па калдобінах ды выбоінах, а таму, натуральна, не застрахаваны ад памылак. Іх можна асэнсваць, выправіць, калі ёсць галоўнае — адказнасць, а я перакананы, яна ёсць. Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь пацвердзіў, што ён здольны на асэнсаванне, збалансаванне рашэнні, здольны рабіць і, я перакананы, зробіць усё неабходнае для рэфармавання эканомікі, форм уласнасці, механізма кіравання. Таму ў такіх абставінах рэфэрэндум з гэтай разгоны існуючых структур улады толькі згубіць пачатак, не дасць узмацніцца таму стаючаму, што напрацавана. Рэфэрэндум замарудзіць ход пераўтварэнняў у самы адказны момант. Больш таго, можа наступіць сапраўдны параліч улады, і згубіцца кантроль над сітуацыяй. Гэта можа абярнуцца неразбярэхай і яшчэ большай безгаспадарчасцю, нават абвалам у эканоміцы, расколам грамадства».

(З выступлення Станіслава ШУШКЕВІЧА на адкрыцці сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 11 сакавіка 1992 года).

СМЕЛЫ АМЕРЫКАНЕЦ

БАКМАН НАМ ДАПАМОЖА

«Стабільнасць становішча, высокая культура насельніцтва і багатыя вытворчыя традыцыі» — так вядомы амерыканскі прадпрыемальнік Ірвінг Бакман растлумачыў свой выбар Беларусі ў якасці дзелавога партнёра.

Уладальнік буйной страхавой кампаніі і нацыянальны старшыня Міжнароднага даследчага цэнтру ў Кембрыджы (штат Масачусетс), які прыехаў у Мінск па запрашэнню таварыства з абмежаванай адказнасцю «Оідмэст», прывёз многа цікавых прапаноў. Першай будзе рэалізавана ідэя стварэння сумеснага прадпрыемства па будаўніцтву гравійных і грунтавых дарог.

Сярод іншых прапаноў, дэталі якіх цяпер абмяркоўваюцца, арганізацыя Беларуска-Амерыканскай страхавой кампаніі, будаўніцтва сучаснай стаматалагічнай клінікі і поўнасцю абсталяванай бальніцы, а таксама ўзвядзенне прадпрыемства па выпуску будаўнічых матэрыялаў і канструкцый, якое дазволіць узводзіць дамы не горшым, чым у ЗША.

РАДЫЯЦЫЙНЫ МАГІЛЬНІК

АДПАВЯДАЕ СУСВЕТНЫМ СТАНДАРТАМ

Як паведаміў галоўны спецыяліст Дзяржаўнага камітэта «Чарнобыль» Рамуальд Шатэрнік, адзіны магільнік для захавання біялагічных радыеактыўных адходаў у Беларусі размешчаны каля вёскі Хаткі Нараўлянскага раёна. Толькі там пахавана і захоўваецца цяпер усё мяса, якое не «вытрымала» спецкантролю на мясакамбінатах рэспублікі. Напрыклад, у студзені — лютым гэтага года ў Хатках пахавана 400 тон мяса. За першае паўгоддзе ў магільнік будзе перавезена яшчэ 920 тон «брудных» туш. Але чуткі пра тое, што радыяцыя пранікае ў сцёкавыя воды ці выходзіць на паверхню, не маюць ніякіх падстаў. Праект магільніка адпавядае сусветным патрабаванням.

АХОВА ЗДAROУЯ

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ ЧАРНОБЫЛЯ

150 дзяцей чарнобыльскай зоны ва ўзросце ад 6 да 14 гадоў паўтара месяца будуць напраўляць сваё здароўе ў Гомельскі абласны дзіцячы санаторы, што знаходзіцца ў вёсцы Шарпілаўка. Санаторый аснашчаны сучаснай айчынай і замежнай медыцынскай апаратурай, для дзетвары арганізавана ўзмоцненае шасціразовае харчаванне, дзейнічае школа.

Нядаўна тут пабывала японская дэлегацыя, члены якой прапанавалі цікавую ідэю аб стварэнні на яго базе сумеснага беларуска-японскага лячэбна-дыягнастычнага цэнтру. Вялікі клопат аб гэтай установе праяўляюць і міжнародныя дабрачынныя арганізацыі, і Беларускі дзіцячы фонд.

ЗАКАЗНІКІ

ПРЫГАЖОСЦЬ ПАД АХОВАЙ

У Віцебскай вобласці ўзяты пад дзяржаўную апеку яшчэ дзве жамчужныя мясцовыя прыроды: возера Какісіна на Лепельчыне і мястэчка Галубіцкая Пушча на мяжы Глыбоцкага і Докшыцкага раёнаў. Рашэннем аблвыканкома гэтыя два прыгожыя куткі атрымалі статус заказнікаў.

Возера Какісіна, як адзначаюць гідролагі і біёлагі, адзінае на Віцебчыне, у якім выключна чыстая і празрыстая вада. А Галубіцкая Пушча вядомая як адно з нямногіх месцаў, дзе гняздуцца снапа, чорны каршун, беркут, водзяцца барсукі і мядзведзі.

ВЕСТКІ АДУСКОЛЬ

● Міністр народнай адукацыі Польшчы А. Стэльмахоўскі і міністр адукацыі Беларусі В. Гайсёнак падпісалі ў Варшаве пагадненне аб супрацоўніцтве, якое датычыцца вышэйшай, сярэдняй і пачатковай школы, прадугледжвае ўзаемную падрыхтоўку педагагічных кадраў.

● Паводле паведамлення службы «Грамадская думка», 27,2 працэнта апытаных поўнасцю, 18 — у значнай ступені і 18,1 — часткова падзяляюць нядаўнюю Заяву Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў РБ аб негатыўным стаўленні да правядзення рэфэрэндуму аб роспуску Вярхоўнага Савета, адстаўцы ўрада і датэрміновых выбарах у парламент рэспублікі.

● Навукова-практычная канферэнцыя «Каштоўнасці хрысціянскай маралі» прайшла ў Мінску. Арганізатары яе — група амерыканскіх выкладчыкаў, якія на працягу чатырох дзён чыталі лекцыі і вялі семінары, прэзентавалі кожнаму ўдзельніку камплекты метадычнай літаратуры, а таксама відэакасеты з вядомым фільмам «Ісус...» на беларускай мове.

● Сярэдняя цана пуцёвак у санаторыі і дамы адпачынку, размешчаныя ў межах Беларусі, — 3 300 рублёў. Жыхары рэспублікі плацяць за пуцёўку толькі 10 працэнтаў яе кошту, астатняе выкладвае са сваёй касы прафсаюз. Што датычыцца адпачынку на курортах Крыма, Прыбалтыкі, Расіі, то трапіць туды можна, толькі заплаціўшы 5—6 і больш тысяч рублёў.

● У парламенце Рэспублікі Беларусь утворана дэпутацкае аб'яднанне «Беларусь», у якое ўвайшлі 79 народных абраннікаў. Яно заклікае да кансалідацыі людзей рознай палітычнай арыентацыі. Першачарговай задачай «Беларусь» лічыць падтрымку Заявы Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі, дзе выказана адмоўнае стаўленне да рэфэрэндуму, якога патрабуе апазіцыя.

● Канадзец Джон Кейзер, уладальнік аптэчнага магазіна з Антарыо, у сям'і якога мінулым летам жылі двое дзяцей з Пінска, прыехаў у гості на Беларусь з 14-тонным грузам лекаў і медыцынскага абсталявання. Хрысціянская грамада, да якой ён належыць, прыме сёлета на аздараўленне 70 дзяцей з чарнобыльскай зоны.

● На мінскім заводзе «Электроніка» сабрала последняя партыя дзіцячых міні-піяніна «Напеў». Інструмент выконвае 16 мелодый і мае дзве актавы. Піяніна не толькі цацка, яно дасць магчымасць дзіцяці асвоіць азы музычнай граматы. Да таго ж «Напеў» — кампактны, змяшчаецца ў школьным пенале ці кішэнні.

АРКАДЗЬ СМОЛІЧ: ПАКАЗАННІ НА ДОПЫТАХ

Многие активные работники БСГромады, и я в том числе, наученные опытом своих ошибок, признали после известных колебаний советскую платформу, вполне удовлетворяющую и социальным и национальным идеалам этой части бывшей БСГромады. У меня лично перелом этот происходил при следующих обстоятельствах.

По приезду в Вильну я начал работать в Виленском Союзе Кооперативов, сначала в качестве секретаря, затем члена правления, завед. инструкторским отделом. Виленский Союз Кооперативов был одной из главных баз белорусских революционных элементов. Благодаря продовольственной помощи Ивановского Союза развил большую низовую сеть; его инструкторы (напр. бр. (неразборчиво) Орехва и др.), объезжая кооперативы, вели энергичную национально-революционную работу, увязанную нередко и с коммунистической организацией, существование Союза в таком виде было совершенно не в интересах польских властей, и они в конце 1921 года заставили правление выйти в отставку. Новое правление под председательством Красовского также существовало недолго, так как Красовского арестовали и выслали. После этого Союз попал в руки польских буржуазных кооперативов.

Отношение ко мне польских властей в Вильне стало враждебным, особенно после моей работы в Виленском Союзе Кооперативов в конце 1921 года. Однако при помощи Тарашкевича, который тогда еще играл роль ходатая по белорусским делам перед польскими властями и вел вообще полонофильскую по внешности политику, удалось все же легализовать Центр. Бел. Школьную Раду под названием «Таварыства Беларускае Школы» (правление т-ва первые годы сохраняло название БЦ Школьной Рады). Первым председателем Товарищества Бел. Шко-

[Заканчэнне. Пачатак у №№ 8—11.

лы был избран я, и работал я в нем до выезда из Вильны. Защищать от разгрома созданную Тарашкевичем школьную сеть, семинарию в Борунах и др. наши позиции не удалось; организация новых белорусских школ после ликвидации Ср. Литвы почти не разрешалась. Но Товарищество организовало на провинции ряд своих отделений и кружков, где концентрировались национально-революционные силы, которые неутомимо добивались белорусской школы. Товарищество играло до последнего времени большую политическую роль.

Кроме этого я еще работал в левом профсоюзе сельскохоз. рабочих в белорусском издательстве, в гимназии и занимался литературной работой, так как издательство Б. Клецкина предложило мне переиздать мою «Географию», и я для этой цели перерабатывал.

Отойдя от активного участия в нацдемократической политике, я все же во время своего пребывания в Вильне окончательно с нею еще не порвал, что отражалось на моих выступлениях и вообще в общественной деятельности. Но, с другой стороны, я вошел в соприкосновение с левыми элементами, до коммунистов - подпольщиков включительно и благодаря этому ближе ознакомился с тем, что делается в Советских республиках. Многие пришлось мне за это время передумать, взвесить и переценить. И только проделав всю эту работу над собою, я отчетливо себе представил, какую ложную, недостойную социалистическую линию вел я последнее время, особенно в годы оккупации, заслоняя социалистический идеал национал-демократическим и революционной борьбой с буржуазным оккупантом — политикой соглашения с ним, усиливающей его в борьбе против революции.

Прежде всего я окончательно отверг и осудил свою прежнюю ориентацию на буржуазный запад, в частности, на Польшу. Я на опыте убе-

дился, что годы национально-го гнета только научили польскую буржуазию угнетать других и что с ее претензиями на белорусские земли, которые поддерживает и ППС, — слишком трудно бороться, тогда как Россия экономически в белорусской территории мало заинтересована — для ее экспансии открыты громадные просторы на востоке. Наоборот, сама Белоруссия заинтересована в экономической связи с Россией, что дает ей неисчерпаемые возможности интенсификации хозяйства и развития промышленности, тогда как в экономической связи с Польшей она может быть только земледельческой колонией.

Идея БНР, за которую мы боролись три года, оказалась нежизненной; не было никакой реальной силы, которая могла бы ее поддержать ни в Белоруссии, ни вне ее. Больше того, — я пришел тогда к убеждению, что эта идея вообще неосуществима в данную историческую эпоху. Буржуазные элементы города и деревни тесно связаны с чужим капиталом и заинтересованы скорее в разделе Белоруссии, чем в ее консолидации. Среднее крестьянство не представляет собою организованной массовой силы и в условиях капитализма осуждено на размывание, беднейшее же крестьянство и пролетариат заинтересованы в пролетарской диктатуре, уже существующей в БССР и способной наиболее совершенно обеспечить их классовые интересы. Поэтому я пришел к выводу, что БНР является только абстрактной интеллигентской схемой.

Самым важным аргументом за изменение всего направления моей деятельности было создание коммунистической партией Белорусской Советской Социалистической Республики и проведение ею в дальнейшем национальной политики, отвечающей самым смелым моим пожеланиям. Я пришел к выводу, что никакая самая благоприятная для национального движения конъюнктура в буржуазных условиях не обеспечит Белорус-

сии тех возможностей, которые создает пролетарское государство в силу своей интернациональной сущности. С другой стороны, меня сильно интересовало само по себе социалистическое строительство в его конкретном выражении, хотелось ближе к нему присмотреться, принять в нем участие. Я чувствовал себя глубоко виноватым перед Социалистической Белоруссией и решил сделать все возможное для искупления своей вины.

Получив согласие ЦК КПБ, я приехал (вернее, бежал) в Минск, чтобы работать не покладая рук на том участке социалистического строительства, где мои силы понадобятся компартии. Лично мне казалось, что в интересах революции необходимо уже созданные формы белорусской советской государственности наполнять белорусским национально-культурным содержанием, что усилило бы их политический эффект; для этой цели я и считал наиболее пригодной старую белорусскую интеллигенцию, в том числе и себя, так как полагал, что она это дело должна делать с особенным подъемом. Это принципиально неверное мнение, в то время бывшее почти общепризнанным, — вызвало впоследствии в моей деятельности ряд новых ошибок. Но, вначале вообще не предполагая играть какой-либо политической роли, — со временем все больше втягивался в националистическую работу в этом направлении и был уверен, что делаю большое и полезное для БССР дело.

Идейный перелом, пережитый мною в 1921—22 годах, не был единственным или случайным явлением. Я, как и мои ближайшие товарищи по БСГромаде, не были никогда принципиальными противниками диктатуры пролетариата. Но мы были захвачены националистическими задачами в момент, казавшийся для нас решительным, — и отвлечены от правильного классового пути. На этот путь, однако, мы должны были рано или поздно возвратиться и возвратились, как нам это тогда казалось, я — в 1922 году, мои товарищи несколько позже, когда они основали Белорусскую Рабочую-крестьянскую Громаду — массовую партию советского направления.

Публикацыю падрыхтавалі
Аляксей КАРОЛЬ,
Уладзімір МІХНЮК.

ТАЙНАЕ СТАНОВІЦА ЯЎНЫМ

[Працяг. Пачатак на 1-й стар.]

на замежных мовах), зрабіць навуковую экспертызу, каб пераканацца, што абнародаванне яго не нанясе шкоды ні асобнаму чалавеку, ні народу. На жаль, архіўных работнікаў не хапае, працуем малымі сіламі, і гэта таксама стрымлівае нас.

Хацеў бы яшчэ падкрэсліць, што раскрэчванне — не аднаразовы акт. Сістэма абмежаванняў фарміравалася гадамі і дзесяцігоддзямі, усё рабілася так, каб назад дарогі не хапае, працуем малымі сіламі, і гэта таксама стрымлівае нас.

— А хто і нашошта засакрэчвалі дарэвалюцыйныя архівы?

— Да 1917 года былі іншыя правілы, а засакрэчвалі іх у наш час органы НКУС. Любы таталітарны рэжым заснаваны на няведанні і сакрэтнасці. Немагчыма кіраваць, трымаць мільёны ў падпарадкаванні, калі няма тайны. Ну скажыце, нашошта, напрыклад, рабіць сакрэт з таго, колькі ў 1951 годзе сабралі сена ў пэўным раёне? А ўсё вельмі проста. Коль у той час быў аб'ектам стратэгічнага прызначэння, і па аб'ёму нарыхтаванага сена можна было вылічыць кожнае пагадоўе.

— Гэты «сакрэты» яшчэ можна, хоць і з цяжкасцю, зразумець, а нашошта ўсё ж патрэбна было засакрэчваць дарэвалюцыйныя архівы?

— Тут у першую чаргу паставілі пытанні, звязаныя з эмігрантамі. Пам'ятаце, у нашых анкетах заўсёды была графа: ці ёсць сувязі за мяжой? І калі ёсць — маглі быць і былі вялікія непрыемнасці. Дарэвалюцыйныя фонды адпаведным органам якраз і давалі патрэбную інфармацыю. Тыя ж фонды выкарыстоўваліся, калі георгія ішла аб прэме на спадчыну. У гэтым выпадку дзяржава мела свой фінансавы інтарэс. Пабуджальныя матывы да засакрэчвання былі розныя і перапляталіся так цесна, што рухоўную пружынку часам было цяжка і заўважыць.

— Адным словам, усё, што рабілася, рабілася не ў інтарэсах людзей, а ў інтарэсах рэжыму.

— І гэта самае прыкрае. Праблемы вырашаліся ў інтарэсах сістэмы, якая тым самым сама сябе падтрымлівала. Быццам бы зараз мы дажылі да часоў, калі ў цэнтры ўсяго стане чалавек.

— Але і тады абвешчалася, што ўсё робіцца ў імя чалавека...

— Аднак на справе складвалася ўсё так, што рознымі дэбротамі і свабодамі карысталася толькі вельмі вузкая кола людзей. Магчыма, што ў наш час застануцца тыя ж супярэчнасці, зменіцца толькі група людзей, якая перанеахайму будзе ў прывілеяваным становішчы. М'яняюцца арыенціры, а жыццё яшчэ больш заблытаеца.

— Аляксандр Мікалаевіч, ці ёсць нейкая паслядоўнасць у раскрэчванні дакументаў, прыярытэтных? Што не падлягае раскрыццю?

— Першая і галоўная ўмова — гэта захаванне законадаўства, нарматыўных актаў. Менавіта закон вызначае ступень сакрэтнасці таго ці іншага дакумента. Тайны ж былі, ёсць і будуць, пакуль ёсць дзяржава, пакуль ёсць розныя дзяржаўныя структуры. Ёсць тайны, ад якіх залежыць жыццё мільёнаў людзей, а ёсць тай-

[Заканчэнне на 7-й стар.]

З ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

Адзін наш знаёмы расказаў амаль што анекдатычны выпадак. Давялося яму год назад спраўляць вяселле сына ў мінісім кафе-рэстаране «Вільнюс».

Перад прыходам гасцей гаспадар вырашыў яшчэ раз аглядзець святочныя сталы. І зварнуў увагу не на меню ці сервіроўку, а на прыборы: розных

памераў бакалы і кілішкі, талеркі таксама «рознакаліберныя» і розных размалёвак, нават дзёндзе вышчарбленыя.

На патрабаванне бацькі маладога памяняць прыборы, афіцыянтка адказала: няма на што мяняць. Талеркі, відэльцы, кілішкі — дэфіцыт. А ў час застолля тая ж афіцыянтка надакучліва хадзіла паміж сталамі, ні на хвіліну не спускаючы вачэй з гасцей, якія ад гэтага адчувалі сябе няёмка: пільнавала, каб нічога з посуду не «сцібрыў». За гэта з яе, афіцыянткі, выпічаць з зарплаты. «Хутка будзе да нас прыходзіць са сваімі відэльцамі і лыжкай», — нярэдка папярэджвалі наведвальнікаў работнікі нашага грамадскага харчавання. Мы ўсе лічылі, што гэта жартачка, але папярэджанні аказаліся больш чым сур'ёзнымі. Лыжак з відэльцамі становіцца ўсё менш, а нажоў дык днём з агнём не знойдзеш. Гавораць, што надта крадуць. Але ў рабочых сталовых, напрыклад, на відэльцы, лыжкі, зробленыя з таннага металу, ніхто не паквапіцца. А прыбораў таксама не хапае. Каб паспець перакруціць за абедзенны перапынак, трэба прыходзіць са сваім відэльцам ды лыжкай. Ёсць яшчэ адзін варыянт: цяр-

пліва чакаць, калі пааб'ядае таварыш і выслабаніцца прыбор. Але тут можа здарыцца, што і на працу спознішся, пакуль дачкакаешся.

Эпідэмія «асабістага відэльца» захліснула не толькі рабочыя сталовыя. Нядаўна наш калега журналіст зайшоў у шпіталь Міністэрства ўнутраных спраў. І ўбачыла, што хворым відэльцы і лыжкі выдавалі пад... распіску. Каментарый адказнай асобы шпіталь ізноў быў стандартным: каб не ўкралі. Вядома ж, крадуць, бо дзе ты купіш тую лыжку-міску! Магазіны пустыя. Прычына лыжкава-відэльцавага дэфіцыту: фактычна ні адно прадпрыемства не жадае выпускаць сталовыя прыборы. Чаму? Усё проста: каму патрэбна капеечная прадукцыя?! Датацыі ад дзяржавы на выпуск тавараў народнага спажывання мінімальныя. Прадпрыемству нявыгадна, так нядоўга і абанкруціцца. А нам, наведвальнікам кафе, сталовых, рэстаранаў, відаць, час шукаць старых майстроў ды запасацца драўлянымі лыжкамі. Чым чорт не жартуе, бо рашэння праблемы пакуль не бачна.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ,
Фота В. СТАВЕРА.

ВЫСТУПЛЕННЕ

МІНІСТРА ЗАМЕЖНЫХ СПРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ П. КРАЎЧАНКІ НА ПАСЯДЖЭННІ САВЕТА МІНІСТРАЎ ЗАМЕЖНЫХ СПРАЎ ДЗЯРЖАЎ — УДЗЕЛЬНІЦ НБСЕ

(Прага, 30 студзеня 1992 года)

НА БЕЛАРУСКІМ

ФЕСТИВАЛІ

У БЕЛАСТОКУ

ЗАХАВАЦЬ СЯБЕ Ў ПЕСНІ

Паважаны пан Старшыня,
Паважаныя дамы і панове,
Паважаныя калегі!

Для мяне вялікі гонар выступіць тут у Празе — сталіцы дружэлюбнай нам дзяржавы, адным з самых цудоўных гарадоў свету — на пасяджэнні Савета міністраў замежных спраў дзяржаў — удзельніц Наряды па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе.

У гэты ўрачысты для нашай дзяржавы час хачу яшчэ раз пацвердзіць, што ўрад Рэспублікі Беларусь заяўляе аб сваёй прыхільнасці да Хельсінкскага заключнага акта, Парыжскай Хартыі для новай Еўропы і ўсіх іншых дакументаў Наряды па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, усіх абавязальстваў, зафіксаваных у гэтых дакументах, пацвярджае сваю рашучасць кіравацца іх палажэннямі ў сваіх дзеяннях.

Мы вітаем місію дакладчыка, якая будзе арганізавана Старшыняй Савета міністраў Наряды па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, і выказваем нашу гатоўнасць зрабіць усё магчымае для таго, каб аблегчыць выкананне задач, што стаяць перад місіяй, і аказаць ёй неабходную дапамогу. Выказваю ўпэўненасць, што гэтая місія дазволіць азнаёміць дзяржавы-удзельніцы з тым прагрэсам, які быў дасягнуты ў Рэспубліцы Беларусь у справе ўсебаковага выканання абавязальстваў у межах НБСЕ, а таксама аказаць дапамогу Беларусі ў ажыццяўленні гэтай мэты. Мы выходзім з таго, што даная місія будзе кіравацца вопытам экспертаў з дзяржаў-удзельніц, інстытутаў НБСЕ і іншых адпаведных арганізацый.

Адначасова мы выказваем гатоўнасць да таго, каб кіраўнік дзяржавы або ўрада Рэспублікі Беларусь пры першай жа магчымасці падпісаў Хельсінкскае заключнае акт і Парыжскую Хартыю для новай Еўропы.

Гэтыя асноватворныя дакументы — погляд у будучыню, які дазваляе нам з надзеяй думаць пра лёс беларускага народа ў бліжэйшыя дзесяцігоддзі, набывае ім доўгачаканай палітычнай і эканамічнай свабоды і лепшай долі. Разам з тым, вяртаючыся ў сям'ю еўрапейскіх народаў, мы не можам не азірнуцца ў мінулае, прааналізаваць трагічныя па сваёй сутнасці гістарычныя шляхі, пройдзеныя беларускім народам за апошнія стагоддзі, падвесці вынікі, асэнсаваць тое, што называецца гістарычнай памяццю нацыі.

Калі паспрабаваць з усёй разнастайнасцю яе характарыстык выдзельці галоўную, то, думаю, гэта будзе трагізм беларускага народа ў гістарычнай рэтраспекцыі. Так, трагізм і яшчэ раз трагізм. Трагізм суроўга крывавага мінулага, трагізм учарашніх дзён, звязаных з першай і другой сусветнымі войнамі, і трагізм чарнобыльскай бязьвязнага паўсядзёнасці цяперашняга. Не шмат знойдзецца народаў у Еўропе, да якіх лёс быў такі ж неміласэрны, як да нас. Для майго народа за апошнія стагоддзі стаялі вайны стаў перманентным, да жыху прывычным і аднастайным. І справа ў тым, што не мы, а на нас нападалі, падваргалі спусташальным на-

бегам, агню і мячу. Нашы гісторыкі падлічылі: у раннім сярэднявекі спусташальныя вогненныя валы войнаў і набегаў абрушваліся на маю Радзіму з дзіўнай метадычнасцю раз у 10 гадоў. У гэтыя гады, ратуючы Еўропу, мы прынялі на сябе ўдар больш чым 100 татарскіх набегаў, сталі непраходным бар'ерам на шляху больш чым 100 набегаў крыжаносцаў, якія імкнуліся на Усход. Наш нацыянальны герб — гэта «Пагоня», паход наўздагон уцякаючаму захопніку, акт не агрэсіі, а адплету. Змучаная, сцякаючая крывёю Беларусь толькі за чатыры апошнія стагоддзі страціла да 15 мільёнаў чалавек. Толькі ў гады другой сусветнай вайны з 16-мільённага насельніцтва Беларусі згарэлі ў палымі вайны, паводле апошніх падлікаў, 3,5 мільёна чалавек. Сёння, ўспамінаючы тых, хто аддаў сваё жыццё за свабоду Айчыны, мы з горыччу канстатуем, што беларуская нацыя, чацвёртая-пятая па колькасці насельніцтва сярэдніх славянскіх народаў, магла б быць у канцы XX стагоддзя на ўзроўні 30-35-мільённага еўрапейскага этнасу.

Стагоддзямі нас знішчалі не толькі фізічна, нас гвалцілі духоўна. Пастаянна убівалася ў галаву, што няма такога народа, як беларускі, што не мае ён мовы (дарэчы, адной з самых старажытных і самабытных славянскіх моў), не мае культуры. Нашы святыні і нацыянальныя рэліквіі — ва ўсіх музеях сумежных краін, усюды, але толькі не ў нас. Наш народ — з пакалечанай гістарычнай памяццю, абабраны, пазбаўлены нацыянальнай гісторыі, якую часта прысвойвалі нашы суседзі, усё ж выстаяў і, як сведчыць сённяшня падзея, перамог. Перамог, перасіліў сябе, сваіх непрыяцеляў, няўмольны і бязлітасны лёс, які кідаў, здавалася, нас у бездань неведомасці і дэнацыяналізацыі, страты нацыянальнага «я».

Гэта — горкая гістарычная канстатацыя таго, што было. Мы абавязаны былі сёння сказаць менавіта гэта перад памяццю нашых продкаў, сказаць не дзеля радасці помсты, а для таго, каб, уступаючы ў сям'ю еўрапейскіх народаў, падвесці рысу страшнаму, крываваму і змрочнаму мінуламу майго народа, якое ніколі не павінна паўтарыцца.

Хоць трагічная і наша сучаснасць. Нібы злы лёс праследуе Беларусь і цяпер, у канцы XX стагоддзя, уцягваючы яе ў бездань бед і выпрабаванняў, выкліканых страшнай бядой — Чарнобылем. Бачачы неразуменне многіх, мы ўжо не маем сіл прасіць аб дапамозе і падтрымцы. Мінуць гады, і Еўропа прыйдзе да ўсведамлення глыбіні трагедыі, даведаўшыся ўсю паўнату праўды аб нашых цяперашніх дзеях, аб знішчэнні генафонду нацыі. Або можа хоць цяпер наш голас будзе ўсё-такі пачуць?

Мяркую, што пасля сказанага стане зразумелым наша шчырае імкненне стаць нейтральнай дзяржавай, бяз'ядзернай зонай, вывесці з нашай нацыянальнай тэрыторыі большую частку войск з узбраеннем звычайнага тыпу. Мы не хочам, каб ваенны бот захопніка таптаў нашы землі, не

хочам быць заложнікамі чужых ядзерных амбіцый, ядзерных катаклізмаў, падобных на чарнобыльскі, у мірны час. Бяз'ядзерны статус і нейтралітэт — гэта не нечы капрыз, «гульня розумаў», а горкі, але няўмольны імператыву нацыянальнай гісторыі, воля нашага народа і парламента, увасобленая ў чаканую фармулёўку аднаго з палажэнняў Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце, прынятай 27 ліпеня 1990 года. Сёння, карыстаючыся выпадкам, мы зноў пацвярджаем, што будзем паслядоўна і няўхільна выконваць узятыя абавязальствы, звязаныя з вывадам тактычнай і стратэгічнай ядзернай зброі з тэрыторыі Беларусі.

З пачуццём глыбокага задавальнення хачу праінфармаваць калег, што з апраўданнем у 5 месяцаў літаральна ў гэтыя гады, да 1 лютага г.г., апошнія адзінкі тактычнай ядзернай зброі зніклі з нашай нацыянальнай тэрыторыі.

Наш ідэал — бяз'ядзерны пояс у цэнтры Еўропы, які ўключае скандынаўскія краіны на Поўначы Еўропы, захоплівае Прыбалтыку, а таксама дзяржавы Усходняй і Цэнтральнай Еўропы. Наш ідэал — эканамічная і палітычная інтэграцыя ў еўрапейскае супольніцтва пры захаванні ўмацаванні на пераходны перыяд Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Садружнасць нарадзілася на беларускай зямлі. Безумоўна, яна яшчэ будзе даказваць сваё права на рэальнасць існавання, даказваць сваю жыццяздольнасць і жыццёўстойлівасць. Перакананы, што нават калі яна з часам не вытрымае выпрабавання на трываласць, дык усё роўна сілы ўзаемнага эканамічнага прыцягнення і сілы розуму прывядуць да ўзнаўлення падобнага эканамічнага і палітычнага саюза 11-ці ці іншай колькасці дзяржаў. У бліжэйшыя 10-15 гадоў мы асуджаны быць і жыць разам (хацелася гэтага каму-небудзь ці не).

Ёсць нешта большае, чым воля і жаданне палітыкаў, чым іх дзяржаўныя амбіцыі. Гэта — жорсткае эканамічнае неабходнасць, якую не адкінеш убок, як палітычную атрыбутыку знікшай імперыі.

А калі гэта так, мы прагназіруем існаванне аж да 2005 года наяўнасць і функцыянараванне ў Еўропе дзвюх асноўных геапалітычных і эканамічных адзінак — «Еўрапейскага эканамічнага супольніцтва», якое аб'яднае к 1996 году ўжо, відаць, 16 дзяржаў (у тым ліку Швецыю, Аўстрыю, Фінляндыю і Швейцарыю), і «Усходне-еўрапейскага эканамічнага супольніцтва» — садружнасці, якая аб'яднае 11 (або іншую колькасць) — большую ці меншую) незалежных дзяржаў.

Пасля інтэграцыі ў «Агульны рынак» краін Усходняй Еўропы пачнецца павольнае і ўзаемааб'яднае збліжэнне дзвюх еўрапейскіх эканамічных структур адна з адной, якое мае шанец завяршыцца пасля 2000 года. Менавіта тады ідэя адзінага еўрапейскага дому набывае рэальныя абрысы. Менавіта тады базісныя прынцыпы яго будаўніцтва — свабода руху ідэй, людзей, капіталаў і паслуг, апрабіраваны ў ЕЭС і

Садружнасці, рэалізуецца ў поўным аб'ёме. У кантэксце гэтай мадэлі развіцця сітуацыі Беларусь і яе сталіца гатовы ўзяць на сябе функцыі «Усходняга Бруселя», быць перадачным звяном, разам з шэрагам краін Цэнтральнай Еўропы, паміж Усходам і Захадам. Заяўляючы пра гэта, мы выходзім з таго, што дагэтуль Беларусь была астраўком палітычнай стабільнасці і правапарадку. Спадзяёмся, што і ў будучыні нам удасца пазбегнуць вялікіх палітычных і сацыяльных калізій.

Размешчанае на скрыжаванні Еўропы, Рэспубліка Беларусь даволі востра адчувае неабходнасць радыкальных мер у галіне экалогіі. Прамаруджванне тут неабсячальнае цяжкімі вынікамі для ўсіх еўрапейцаў. У гэтай сувязі Рэспубліка Беларусь напярэдадні КОСР-92 лічыць мэтазгодным неадкладную распрацоўку і прыняцце Еўрапейскай экалагічнай хартыі (па аналогіі з Энергетычнай хартыяй, прынятай па ініцыятыве пана Любэра).

Спадзяёмся, што гэта прапанова атрымае падтрымку з боку ўсіх еўрапейскіх дзяржаў, а таксама ЕЭК.

Вяртаючыся ў Еўропу палітычна і эканамічна, мы зведваем пачуццём радасці і натуральнай занепакоенасці тым, як у нас пойдуць справы. Для нашага народа ніколі не было характэрна ні пачуццё нацыянальнага самаўніжэння, ні манія ўяўляю велічы. Мы спакойны і працавіты народ, які заяўляе аб прыхільнасці да дэмакратычных ідэалаў, павязе праваў чалавека і нацыянальных меншасцей, рыначнай мадэлі гаспадарання. Мы заяўляем аб нашай гатоўнасці жыць у міры і дружбе з усімі, хто шыра верыць у гэтыя прынцыпы. Мы адкрытыя Еўропе і свету і гатовы вучыцца многаму ў яго.

Глыбока сімвалічна, што ўваходжанне ў сям'ю еўрапейскіх народаў адбываецца тут, у Златай Празе, адным з цудоўных гарадоў Еўропы і архітэктурнай жамчужыне свету, сталіцы дружэлюбнай нам дзяржавы, якая мае высокі міжнародны аўтарытэт. Прага памятная і значная ў нашай нацыянальнай гісторыі. Крыніцы нашага нацыянальнага духу і самасвядомасці звязаны з тым, што менавіта тут 6 жніўня 1517 года наш вялікі асветнік, вучоны і гуманіст Францыск Скарына надрукаваў першую кнігу на беларускай мове — «Біблію Пракскую». Канкрэтным сведчэннем нашай традыцыйнай дружбы з'яўляецца той факт, што сёння было падпісана пагадненне аб устанавленні дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і ЧСФР.

Мы вітаем нашых партнёраў і сяброў па Садружнасці Незалежных Дзяржаў у сувязі з далучэннем да НБСЕ. Мы таксама заяўляем аб сваёй гатоўнасці правесці адно з наступных пасяджэнняў Савета міністраў замежных спраў дзяржаў — удзельніц НБСЕ ў Мінску — каардынацыйным цэнтры Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Дзякуй за ўвагу!

Штогод — такая ўжо склалася традыцыя — Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Рэспубліцы Польшча праводзіць фестывалі Беларускай песні, якія фактычна з'яўляюцца аглядам творчых дасягненняў беларускіх калектываў мастацкай самадзейнасці не толькі Беластоцчыны, але і іншых рэгіёнаў Польшчы. Вось і сёлета такі фестываль адбыўся ў лютым. Спачатку прайшлі, як бы ў нас назвалі, раённыя агляды, пераможцы якіх прыехалі 29 лютага на фестываль у Беласток. Лаўрэаты гэтага агляду прынялі ўдзел у заключным канцэрце, які адбыўся вечарам 1 сакавіка ў памяшканні гарадскай філармоніі. На гэты святая былі запрошаны госці з Беларусі, а таксама прадстаўнікі польскага ўлад і грамадскасці. Прыехалі міністр замежных спраў Беларусі Пётр Краўчанка, намеснік міністра культуры РБ Уладзімір Рылатка, вядомы наш кампазітар Ігар Лучанок, прадстаўнікі Міністэрства адукацыі РБ, Беларускага фонду культуры і таварыства «Радзіма». З польскага боку прысутнічалі намеснік міністра культуры РП Міхал Ягела, віцэ-ваявода беластоцкі Ускавец, архіепіскап беластоцкі і гданьскі Сава і іншыя.

Больш трох гаўдзін працягваўся канцэрт самадзейных артыстаў. Перапоўненая зала з вялікай цікавасцю сачыла за выкананнем народных і сучасных беларускіх песень. Для мяне асабіста было прыемна ўбачыць на сцэне Міколу Бушку, Сцяпана Колу, Юрку Налівайку і іншых знаёмых удзельнікаў канцэрта, якія ў розны час прайшлі стажыроўку на курсах пазышэння кваліфікацыі ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці ў Мінску, арганізаваных таварыствам «Радзіма».

Усім прысутным вельмі спадабалася выканаўчае майстэрства вучаніцы з Варшавы Элі Сушко, якая з вялікім натхненнем выканала песню І. Лучанка «Жураўлі на Палессе ляцяць». Талент маладой слявачкі высока ацаніў сам кампазітар, які ўручыў ёй зборнік сваіх песень з аўтографам. Лірычнасцю і асаблівай цеплынёй вызначалася выкананне песні «Водар чаромхі» дуэтам у складзе Лідзіі Маліноўскай і Багуславы Карчэўскай. Маладосць, імкліваасць і жыццялюбства паказалі харвы калектыву Бельскага Дому культуры, які выканаў песню «Ехалі Ясь на кені». Цікавым быў паказ абрадавай часткі беларускага вясельля ў выкананні хору «Красуні» з Краснага Сяла. Цёпла віталі слухачы калектыву «Хлопцы-рыбалоўцы» з Рыбалаў і ўзнагародзілі іх шчырымі воплескамі за выкананне жартовай песні самадзейнага кампазітара Міколы Ігнацюка «Беба, дзед і самаход».

Трэба адзначыць і паспяховае выступленне змешанага хору Гайнаўскага Дому культуры. У заключэнне канцэрта сваё высокае прафесійнае майстэрства прадэманстравалі запрошаныя з Мінска ансамбль народнай песні «Купалінка».

Фестываль «Беларуская песня-92» у Беластоку паказаў, што ў беларускіх асяродках у Польшчы маюцца багатыя таленты. І родная песня, якая ўсё часцей пунчыць на сцэнах Дамой культуры Беластока, Бельска, Гайнаўкі і іншых гарадоў, сведчыць аб тым, што яна стала неад'емнай часткай жыцця беларусаў у Польшчы.

У. НАВІЦКІ,
намеснік старшыні праўлення
таварыства «Радзіма».

APPEAL OF CULTURAL CENTRE "BELARUS" IN KAZAKHSTAN

On the 4th of February 1992 it will be the 246th anniversary since the birth of Andrei-Tadeush-Boneventur Kosciushko, a son of the Belarusian land, a hero of the 1776—1782 Independence War of the USA, national hero of Poland, honoured citizen of France.

246 years ago in the small house at the Morachevstchina Castle, not far from the Belarusian town Kossovo, in the family of the sword man Ludvig Kosciushko, the future "son of freedom" was born. For 9 years the character of young Kosciushko was forming by the meadows, forests and fields, songs, fairy-tales and stories of the land, the face of which was keeping the scars of the far-away and near battles for freedom. The culture of Polish and French people had sculptured the soul of an artist, the mind of a military engineer and freedom-loving heart for young Kosciushko.

Colonel Kosciushko disinterestedly gave his God-sent gift to the American people. In 1776 he fortified the approaches to Philadelphia and the key-fort to the northern states — Taikonderoga. A year later thanks to his efforts were found and made impregnable the positions of young American Army near the village of Saratoga on the Hudson River. Just here George Washington's army had won its "important and glorious victory". General Gates, who became a national USA hero after this victory, was reminding: "Let's be honest: during the war means, created by nature, are of great importance. In this particular case these were hills and forests; and a young Polish engineer, constructing the camp, was so bright in using them, that this provided a victory". Then there were glorious for American freedom deeds in the state of Carolina, crossing the Dan River and fortifications, which were considered "one of the glorious exploits of the American Army during this war" by the commander. For his success in managing the regiment Kosciushko was ordered to enter the city of Charlestown at the head of the American troops.

After that war the brigade general of the American Army Kosciushko became one of the first members of the military officers' order of Cincinnati, and his chest was decorated by the one-eyed eagle with the "Omnia reliquit servare Republicam" signature.

General Kosciushko gave his American experience and everything to the freedom of land, where he was born and brought up, where his relatives, friends, comrades and his

un-answered beloved woman lived. Kosciushko came to this land as General-Mayor and he justified his rank at the Dubenki Village by the Bug River, in the battle with rivals, whose quantity was three times more.

For this battle and for his glorious deeds in the North-American revolution he was elected the honoured citizen of France by the legislative assembly of France, and Poland called him its national hero. Disgraceful decisions of the 1793 Seim in Grodno made general-leutenant Kosciushko the head of the rebellion for the independence of Poland. On the storming space between Krakow, Warsaw, Vilno, Libawa and Grodno it was the Polish "Saratoga" near Raclavice and near Maceevice the severely wounded general was taken prisoner. Trained troops of Suvorov defeated the people army. Poland fell. Her resistance saved the French Revolution. And the fate led the head of the rebellion through the Peter and Paul Fortress and Marble Palace in Petersburg to the United States of America, then France and then to his last refuge in the Swiss village.

On the 15th of October 1817 went to the eternity the man, of whom the famous author of the American Independence Declaration said: "Kosciushko is the most clear son of freedom of which I've ever seen, and that freedom, that includes everybody, not only a handful of selected and rich".

Time passes very quickly. In four years we'll celebrate the 250th anniversary of Andrei-Tadeush-Boneventur Kosciushko birth.

Facing the history of aspiration of peoples to freedom, facing Kosciushko's fate — history of movement to fre-

edom of American and French, Polish and Belarusian peoples, General, hero and honoured citizen Kosciushko had deserved, that current generations of these peoples make mention of his 250th anniversary worthy of his merited deeds. The Second World War had burnt the Morachevstchina Castle and the house, where Kosciushko was born, having left to the present people only ruins, bare walls and a wild forest.

In order to immortalize the memory of Kosciushko at his Motherland — at the Morachevstchina Castle, by the 250th anniversary of his birth and in order to assist to strengthening friendship and cooperation between free peoples of the USA, France, Poland and coming to this way Belarusian people, the culture centre "Belarus" (Alma-Ata) had established the fund "Morachevstchina - Kosciushko", which works on creation of the memorial complex "Morachevstchina - Kosciushko".

The cultural centre "Belarus" feels difficulties with financing works by the program of the "Morachevstchina - Kosciushko" complex and appeals to the people of Belarus, Belarusian organizations of the USA, France and Poland to help us financially.

Our address is:
Cultural Centre "BELARUS"
28 Obruchev Street
480123 Alma-Ata, Republic of Kazakhstan
tel. (03272) 201459
FAX (03272) 205979
Currency account
№ 685070238 in the
Actioner-Commercial
VNESHECONOMBANK,
Republic of Kazakhstan,
Alma-Ata, RTS 190501201
(MFO 805249)

**Chairman of the Cultural Centre "BELARUS",
People's Deputy of the Republic of Kazakhstan,**

Professor

P. A. ATRUSHKEVICH,

**Responsible Secretary of the Cultural
Centre "BELARUS", docent**

E. A. MOISEICHIK,

**Assistant Chairman, President of the Association
of the Belarusian Agriculture Academy Graduates**

E. P. IVANOV,

**Council Member of the Cultural
Centre "BELARUS", poetess**

L. K. SHASHKOVA,

**Council Member of the Cultural Centre
"BELARUS", Chairman of the Priozersk**

Belarus Comradeship named after F. Skaryna

S. V. SUDNIK,

NOVEMBER 1, 1991

Editor of the English Page T. BONDARENKO.

WHITE PAGES OF OUR HISTORY

ANNOTATION ON
THE BOOK "VILNYA
CATASTROPHE" BY
V. V. SIVCHIK

During many decades the Bolshevik regime in the USSR waged a state policy of misinformation and lie aimed at concealment and implementation of decisions made by Kremlin concerning the transfer of territories populated mainly by Slavs to the possession of the neighbouring Baltic states. At that very time under the most severe control of the press and public opinion in the USSR falsified pro-Lithuanian concepts of the history of Slav and Lithuanian relations were inculcated and widely propagated in the world. But even after the disintegration of the Communist Empire stereotypes and views shaped under the above-mentioned conditions make up the "information base" determining view-points of journalists, politicians and public opinion not only in Russia, Europe and America but also in Belarus which keeps silence about its tragedy — the greatest ethnic and political catastrophe in the Slav world in the XX century.

We can see how misinformation and lie of the last empire gave place to the information self-blockade when the truth is not able to make its way through gigantic conglomerations of lie, stereotypes and been created in the past.

Purging public opinion from all evil of totalitarian ideology allows to hope for elucidating the problem of Slav and Lithuanian demarcation. The presented book makes one of the first attempts to break through the information blockade which is a kind of the "Berlin Wall" between Belarus, Russia and Lithuania.

Much consideration is given in the book to the explanation of the deep cause for diplomatic and political processes which drew Russia, Poland, Lithuania and Belarus into the turbulence.

At the end of the analysis a prognosis of the possible development of events in the above-mentioned region is given.

The book is intended for general public. Its size is about 120 typewritten pages. However, we have no money for its publication. Therefore, the author appeals to all those organizations and people who feel concern about the realistic representation of our history to render a financial support at the following address:

Minsk, 220131, BOX 229. SIVCHIK V. V.

Paintings of Alexander Sushkov have been recently exhibited in Gomel, his native town. His works are well-known not only in our Republic but also abroad. Last year a charitable exhibition of his pictures was made in Italy. Some of his works can be found in private collections in Germany, USA, Israel, Finland.

PHOTO: A. SUSHKOV (left) and an art critic A. DOBROVOLSKY.

CHERNOBYL IN FIGURES

On April 26, 1986 at 1:26 a.m., the overheating of reactor No. 4 of the Chernobyl nuclear plant, led to the explosion.

An enormous quantity of radioactive substances were released into the air as gas or solid particles. Radioactive dust, carried by wind, was blown over much of Europe as far West as France and to the shores of the Mediterranean.

Over 600,000 hectares of fields and forests were rendered

unsafe for agriculture. A population of 40 million people was affected. To this figure must be added 600,000 former Soviets who were mobilized on the site.

Today about 280,000 people still live in the highly contaminated zones; 116,000 have left the region, but it is estimated that at least another 150,000 more will have to be displaced in the years to come.

ПЕРШЫЯ КРОКІ КОЛАСАЗНАЎСТВА НА ЗАХАДЗЕ

ЯГО ТАЛЕНТ НАЛЕЖЫЦЬ СВЕТУ

Беларускае літаратузнаўства і крытыка даволі глыбока і ўсебакова раскрылі творчасць Я. Коласа ў яго нацыянальным аспекце і ўпрытык падышлі да тых рубяжоў, якія ўжо сёння дазваляюць акрэсліць, чым жылася творчасць народнага пісьменніка Беларусі на ніве сусветнага літаратурнага працэсу і што яна ўнесла ў яго бурлівы і разнастайны кантэкст. У сувязі з гэтым хацелася б даць некаторае ўяўленне пра тое, як пранікаў і пранікае свет Коласа ў жыццё і свядомасць іншых народаў, а менавіта заходнеўрапейскіх, і тым самым у пэўнай ступені садзейнічаць вырашэнню той значнай задачы, якая стаіць сёння перад беларускім коласазнаўствам: вызначэння ролі і месца выдатнага беларускага пісьменніка ў складаным і супярэчлівым літаратурным працэсе XX стагоддзя.

Першымі на Захадзе, хто звярнуў увагу на тады яшчэ малавядомага свету мастака слова — Якуба Коласа, былі нямецкая славістыка, нямецкі перыядычны друк пачатка нашых стагоддзя. Да найбольш ранняй публікацыі пра першыя літаратурныя крокі маладога пісьменніка належаў «Ліст з Беларусі» польскага філосафа і педагога С. Руднянскага. Разглядаючы развіццё новай беларускай літаратуры, вучоны звяртаўся да вытокаў творчасці аднаго з буйнейшых яе прадстаўнікоў — Я. Коласа. На аснове аналізу яго першага зборніка «Песні жалбы» ён убачыў у асобе Я. Коласа яркага паэта сацыяльнай накіраванасці, выдатнага майстра пейзажнай лірыкі, таленавітага беларускага пісьменніка. З гэтай нагоды С. Руднянскі пісаў, што Колас — гэта не бестурботны жыццязарджальны аптыміст, а тонкая паэтычная натура, цесна звязаная з жыццём і лёсам свайго народа. Усе пакуты і мучэнні яго, усе няшчасці і нягоды радзімы ён увабраў у сваю адчувальную душу і адлюстраванне іх у чароўна-сумных краявідах. І пе-

рад нашымі вачыма ярка і непаўторна ва ўсёй яго сацыяльнай беднасці і натуральнай прыгажосці паўстае яго «белы край». Тут няма, як на Украіне, чорнай, урадлівай глебы; навокал травой парослае рэдкае жыта, ды ціха калышацца на ветры пустое калоссе. Бясконца нуда пануе там, дзе такое «жніво», толькі падчас дзесьці горка заплача пакінутае ў калысцы дзіцё. Гэтыя краявіды належаць да самых тыповых і самых высокамастацкіх набываў Коласа. Карціны да дробязяў — сама рэчаіснасць, жывыя адбіткі родных з'яў, такіх мілых і блізкіх сэрцу паэта.

Так, у нешматлікіх радках, прысвечаных паэту, напісаных зацікаўлена і шчыра, С. Руднянскі ў «Лісце з Беларусі» ўпершыню для заходнеўрапейскага чытача прыадчыніў акно ў творчую лабараторыю Коласа: па магчымасці раскрыў яго духоўны свет, паказаў вытокі яго творчасці, звярнуў увагу на адметнасць яго мастацкага светаўспрымання.

Падчас першай сусветнай вайны некалькі прадстаўнікоў нямецкай прагрэсіўнай інтэлігенцыі: вядомы пісьменнік А. Цвейг, паэт О. Вёрле, публіцыст В. Егер, вучоны — мастацтвазнаўца А. Іпель і этнограф Ф. Куршман і інш. — апынуліся ў складзе кайзераўскіх войск на тэрыторыі Беларусі. Тут яны пазнаёміліся з жыццём беларускага народа, зацікавіліся яго лёсам і пісалі пра Беларусь у сваіх артыкулах і кнігах. Тады ж да беларускай культуры праявілі цікавасць і выдатны нямецкі славіст, прафесар Вроцлаўскага ўніверсітэта Рудольф Абіхт. На 66-м годзе жыцця ён прыняўся за вывучэнне беларускай мовы, неўзабаве авалодаў ёю і стаў першым замежным вучоным, які чытаў універсітэцкі курс беларускай мовы, а затым выкладаў яе для беларускіх настаўнікаў у Свіслацкай настаўніцкай семінарыі (1917-18). Менавіта яму і належаць першыя пераклады твораў Я. Коласа на нямецкую мову: верша

«Першы гром» («Віленская газета», 1917) і апавядання «Бунт», змешчанага ў кнізе В. Егера «Беларусь» (1919). Дарэчы, у гэтай кнізе ў раздзеле «Духовная культура» праяўлена цікавасць і да творчасці Я. Коласа. Ён ахарактарызаваны тут як адзін з найбольш значных прадстаўнікоў духоўнага жыцця свайго нацыі: «У асобе Канстанціна Міцкевіча (Якуба Коласа) і Івана Луцэвіча (Янкі Купалы) Беларусь мае двух выдатных паэтаў і пісьменнікаў, якія знаходзяцца ў поўным росквіце духоўных сіл, і ёсць надзея, што да ўсяго значнага і прыгожага, што створана імі, далучаць новы багаты плён». Падобная высокая ацэнка ролі Коласа ў стаўленні маладой беларускай літаратуры прагучала і ў абагульняючым артыкуле Ф. Куршмана «Беларусь. Славянская славянская нацыя, якая абуджаецца» («Нямецкі агляд», 1918). Апошні лічыць, што сярод кіраўнікоў маладога нацыянальнага руху ў галіне літаратуры найвялікшая роля належыць Коласу і Купале. Колас, на яго думку, поўны суму і тугі песніст з адценнем сацыяльнай арыентацыі, усе свае сілы і талент аддае праўдзіваму адлюстраванню жыцця, адраджэнню свайго прыгнёчанага стагоддзі, забытай людзьмі і богам нацыі.

Асноўныя публікацыі ў тагачаснай нямецкай прэсе садзейнічалі таму, што ў Нямеччыне, калі вялася гаворка пра Беларусь, яе літаратуру ці літаратуру, пастаянна прысутнічала імя Я. Коласа. Яно звязвалася звычайна з паняццямі найбольш выдатнага беларускага пісьменніка, песняра славянскіх мас, выразніка нацыянальных інтарэсаў свайго народа, якія паступова замацоўваліся за ім на нямецкай зямлі. Такім ён паказаны нямецкаму чытачу ў кнігах «Усходнія правінцыі Рэчы Паспалітай» (1916) Л. Васілеўскага, «Заходняя Расія і яе значэнне для далейшага развіцця Цэнтральнай Еўропы» (1917) і інш.

Яшчэ да ўтварэння БССР

звесткі пра Беларусь пранікаюць і ў Швейцарыю. Там у 1919 годзе на французскай мове ў выдавецтве «Вольная Расія» выйшла кніга «Нарысы пра важнейшыя нацыянальнасці Расіі», адзін з раздзелаў якой «Беларусь» Г. Брошэра прысвячаўся нашаму народу. У агульным аглядзе пра беларусаў, іх гісторыю і культуру аўтар яго знаёміў заходнеўрапейскую грамадскасць з маладым беларускім пісьменнікам Тарасам Гушчам.

У 20-я гады славістыка набывае шырокае развіццё на еўрапейскім кантыненте — у Германіі і Аўстрыі, Англіі і Францыі, Італіі і Швейцарыі, скандынаўскіх краінах. Нягледзячы на тое, што існавалі доволі значныя трацыі ў беларуска-нямецкіх культурных сувязях, першыя публікацыі пра нашу літаратуру ў гэты перыяд з'явіліся менавіта ў Італіі. Гэта быў невялікі артыкул «Беларуская літаратура», змешчаны ў часопісе «Усходняя Еўропа» (1923) і скіраваны на тое, каб даць італьянскаму чытачу агульнае ўяўленне пра сучасны стан яе развіцця. У ім меліся звесткі і пра творчасць Я. Коласа.

Аднак больш шырокае і актыўнае знаёмства з беларускай літаратурай, у тым ліку і творчасцю Я. Коласа, адбылося пазней, у другой палове 20-х гадоў. Гэтым садзейнічала некалькі акалічнасцяў: імклівае развіццё самой беларускай літаратуры, цікавасць на Захадзе да культурных працэсаў у нашай рэспубліцы, буйны росквіт славістыкі. Важнае значэнне ў гэтых адносінах было выданне ў Германіі знакамітай працы Я. Карскага «Гісторыя беларускай вуснай народнай творчасці і літаратуры» (1926), якая ўяўляла сабой новы перапрацаваны варыянт 3-га тома «Беларусаў» — «Нарысы славянскіх беларускага племені».

[Заканчэнне будзе.]

КУЛЬТУРА
І РЫНАК:
ШЛЯХІ
РАЗВІЦЦЯ

Катэгарычна сцвярджаць, што, акрамя праблемы высокіх цен і пустых прылаўкаў, грамадства нічога не цікавіць, было б памылкова.

Гарачая размова, якая днём адбылася ў Беларускім інстытуце праблем культуры, сведчыць пра тое, што і сёння не толькі клопатам аб хлебе адзіным жывы чалавек.

Як адзначыла кіраўнік групы каардынацыі метадычных службаў інстытута М. Крыловіч, у кожнай вобласці знайшлося шмат прапаноў для сумеснай дзейнасці ў развіцці культуры — каб справа адраджэння нацыянальнай спадчыны паспяхова вырашалася. Так, у Брэсцкай, Гомельскай і Мінскай абласцях дамовіліся правесці навуковае даследаванне і распрацаваць праграму адраджэння традыцыйнай мастацкай культуры Палесся, на Гродзеншчыне — вывучыць асаблівасці этнакультурнай спадчыны. Агульнае намаганні будучы накіраваны на правядзенне экспедыцый па вывучэнню традыцыйнай мастацкай культуры вёскі ў Браслаўскім, Пастаўскім і Міёрскім раёнах Віцебскай вобласці, абагульненне цікавага вопыту работы органаў і ўстановаў культуры, метадычнае забеспячэнне, правядзенне традыцыйных свят, абрадаў, адраджэнне рамёстваў, аказанне творчай дапамогі калектывам мастацкай самадзейнасці.

Не проста выжыць і захаваць нацыянальную культурную спадчыну ў такі складаны час.

Пагроза знішчэння навісла над многімі сельскімі ўстановамі культуры. Прадпрыемствы і гаспадаркі, якія раней трымалі на сваім бюджэце клубы, музеі, калектывы мастацкай самадзейнасці, сёння адмаўляюць ім у матэрыяльнай падтрымцы. Мясцовыя Саветы ахапіла эпідемія рэарганізацыі ўстановаў культуры, неразумнага іх перапрафілявання.

Тамара КАРОЛЬ.

У НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ТРАДЫЦЫЯХ

Арганізатары дзіцячых калектываў, фізкультурна-аздаравленчых і спартыўна-масавых мерапрыемстваў, выкладчыкаў абслугоўваючай працы, выхавальцаў груп падоўжанага дня, кіраўнікоў гурткоў дзіцячай мастацкай творчасці — спецыялістаў для пачатковых класаў рыхтуе Нясвіжскае педагагічнае вучылішча. 680 дзяўчат і юнакоў авалодаюць тут на працягу навучальнага года спецыяльнымі ведамі. У вучылішчы для гэтага створаны ўсе ўмовы — добра абсталяваныя прадметныя кабінеты, камп'ютэрныя класы, багатая бібліятэка са спецыяльнай і мастацкай літаратурай. Праводзіцца тут вялікая работа па прапагандзе беларускіх нацыянальных традыцый, адраджэнню фальклору. У вучэбную праграму ўведзена паглыбленае вывучэнне гісторыі Беларусі, яе культуры, народнага мастацтва. «Таварыства беларускай мовы», секцыя «Старонкі Нясвіжчыны», «Беларускія пісьменнікі і паэты — дзеці» і іншыя, фальклорныя калектывы, ансамбль народных інструментаў — усё да паслуг навучэнцаў. Пастаянны творчы пошук, імкненне бацьчы сваіх гаданцаў не толькі добрымі спецыялістамі, але і людзьмі, якія ўмеюць разумець і цаніць юныя душы, — галоўнае ў рабоце калектыву вучылішча. Не адно дзесяцігоддзе аддалі педагогіцы выкладчык рускай мовы і метадыкі Яніна Саковіч, Ніна Саўчанка, якая выкладае абслугоўваючую працу і сцэнічнае мастацтва, матэматык Ядвіга Цвірко. Іх родніцы высокая культура,

грамадзянская сумленнасць, адданасць свайго справе. У вучылішчы многа і маладых таленавітых педагогаў. Шырыня духоўных інтарэсаў, глыбіня ведаў, высокая эрудыцыя аб'ядноўваюць Алену Марцалю, Уладзіміра Сухавя, Юрыя Зізіну.

У вучылішчы разумеюць, што сапраўдны прагрэс немагчымы без адраджэння культуры. Факультатывы «Школьнае сцэнічнае мастацтва», «Экалагічнае выхаванне», прадметы «Гісторыя рэлігіі», «Краязнаўства» дапамагаюць пашырэнню кругагляду навучэнцаў, павышаюць іх агульнаадукацыйны ўзровень. На ўсіх курсах вывучаецца прадмет «Вывучэнне мастацтва», а для таленавітых праводзіцца больш паглыбленая праца ў гуртках. Працягваюць гады вучобы. Атрымаўшы дыплом, раз'едуцца па сельскіх школах выпускнікі Нясвіжскага педвучылішча, каб «сеяць разумнае, добрае, вечнае».

НА ЗДЫМКАХ: у вучэбных майстэрнях студэнты працуюць з паперай, драўнінай, з іншымі матэрыяламі, каб навучыць затым гэтаму дзетак. На прыяднім плане — дзюжурніцы Аксана КУДЗЕЛКА і Наташа КЯНЦЮХА; фальклорны ансамбль «Чабар» перад выступленнем.

Фота А. НИКАЛАЕВА.

«МЫ НЕ МОЖАМ, ЯК І ІНШЫЯ НАРОДЫ, КАРЫСТАЦА НАЦЫЯНАЛІЗМАМ»

[Працяг. Пачатак на 1-й стар.]

стварэнне сацыяльных умоў для рабочых. Мне трапілася брашура анархіста Бакуніна «Что делать?», якую мы з польскай пераклалі на беларускую і сталі штудзіраваць. Ужо ў 4-й класе я звязаўся з сацыялістамі і быў гатовы сацыялістычны дзеяч. У 1933 годзе адбыліся выбары ў Польшчы, і наша група сацыялістаў, у якую ўваходзілі мясцовыя работнікі, рамеснікі і сяляне, пастанавіла выставіць свайго кандыдата. Сабралі нават адпаведную колькасць галасоў. Але ж у старстве зацікавіліся, пайшлі глядзець, што за людзі, ці не камуністычная гэта работа. Пачалі праявляць усіх, давалі да таго, што многія паадмаўляліся ад свайго членства ў партыі. І мы выршылі пайсці на кантакты з

яўрэйскай партыяй, я нават хадзіў на перагаворы. Пазней, калі быў ужо студэнтам Віленскага ўніверсітэту, то паступіў у Беларуска студэнцкі саюз. Там была сацыялістычная група, якая выдавала часопіс «Золак». Гэта арганізацыя па сваёй ідэалогіі была набліжана да эсэраўшчыны.

— У маладыя гады вы былі вельмі палітызаваным чалавекам. З якімі ідэаламі вы выйшлі з гімназіі?

— Хрыбет мне яшчэ ў гімназіі «паставіў» адвакат Аляксандр Барановіч, які кіраваў беларускім сацыялістычным гуртком. Вельмі цікавы чалавек, чырвоны шляхціц, належаў да літоўскай сацыялістычнай партыі. Для мяне аўтарытэтамі былі людзі вялікіх духоўных вяртаццей — Гандзі, Тагор, дз Валера, нашыя беларусы: Каліноў-

скі, Луцкевіч. Так нас вучылі, так выхоўвалі. Не толькі пра родную мову гаварылі. Бо гэта сродак. Болей — аб прызначэнні чалавека на зямлі, самаадданасці народу, патрыятызме, гуманізме. І я марыў пра тое, каб прысвяціць сваё жыццё Радзіме.

— Які быў узровень адукацыі ва ўніверсітэце?

— Віленскі ўніверсітэт быў ведамым з XVII—XVIII стагоддзяў. Вельмі розныя ўзроўні прафесараў былі. Напрыклад, славыты вучоны Кашмідар, немец, працаваў на нашым факультэце. Таксама вучоны з светлым імем паляк Казімеж Мушыньскі. Выкладаў этнаграфію. І былі іншыя — група прафесараў з настаўнікаў гімназіі. Тыя былі добрымі лектарамі, але не даследчыкамі. Так

што розніца была адчувальна. Увогуле ж Віленскі ўніверсітэт лічыўся адным з лепшых у Польшчы, пасля Кракаўскага і Львоўскага. Там я атрымаў грунтоўныя веды па славянскай філялогіі і этнаграфіі, вучаў мовы: беларускую, расейскую, польскую, украінскую. З гімназіі ведаў французскую. Мой прафесар Кашмідар сказаў, што славянскую філялогію без нямецкай мовы вучыць немагчыма. І я па яго парадзе дадаткова стаў браць курс нямецкай мовы. І няблага авалодеў, бо калі пачалася акупацыя Беларусі ў 1941 годзе, маё веданне мовы дужа прыдалося. Цяпер я стараюся ўтрымаць 4 славянскія мовы. Чытаю, магу размаўляць.

Там жа, ва ўніверсітэце, я быў старшынёй таварыства прыяцеляў беларусаведы, спяваў у студэнцкім хоры пад кіраўніцтвам Рыгора Шырмы. Разам з Генадзем Цітовічам ездзілі збіраць фальклор. А з прафесарам Мушыньскім рыхтаваў працу аб беларускім ткацтве і народнай вопратцы.

— І якія ў вас былі жыццёвыя планы падчас заканчэння ўніверсітэта?

— Я, сам гаданаец польскіх школаў, хацеў працаваць настаўнікам. Вучыць нашых дзя-

цей роднай мове і літаратуры. Нагадаю, гэта быў 1939 год, калі ў выніку палітычных гульняў пактаў Молатава — Рыбентропа Вільня была аддадзена Летуве, калі ў Заходнюю Беларусь прыйшлі войскі Чырвонай Арміі. З турмаў папрыходзілі нашы людзі, і ўсе спадзяваліся на змены. Хаця тут, у Заходняй Беларусі, мы ведалі пра рэпрэсіі, якія ўчыняе савецкая ўлада беларускім дзеячам. Гэта ў 1939 годзе вырыштавалі ўсю інтэлігенцыю ў Вільні — Луцкевіча, сенатара Багдановіча, інжынера Буслы, Макара Краўцова, Косьцевіча, Янку Пазыняка... Грамадска актыўныя людзі ў Заходняй Беларусі, якія шмат цярыліся ад польскіх уладаў, часта сядзелі ў турмах, былі падрыхтаваныя да таго, што могуць зноў прыйсці і арыштаваць.

— Раскажыце, калі ласка, як адбывалася беларусізацыя ў Заходняй Беларусі, на вашай радзіме?

— Усё пачыналася добра. Я арганізаваў першую вярхоўную беларускую школу. Бо нам трэба было мець у розных дзяржаўных установах сакратараў, якія б вялі справядліва на роднай мове.

[Заканчэнне будзе].

ТАЙНАЕ СТАНОВІЦА ЯЎНЫМ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

ны, якія закранаюць інтарэсы асобы. Яны будуць ахоўвацца і абараняцца.

— У вопісе расказаных дакументаў я знайшоў зусім нямнога тых, што тычацца часоў Вялікай Айчыннай вайны...

— Тут прычына чыста механічная: недахоп часу, недахоп людзей. Як гаворыцца, рукі не дайшлі. Але, калі ёсць пільная неабходнасць, мы адразу раскрываем патрэбны раздзел. Нядаўна зрабілі падборку дакументаў па значнасць літоўцаў на тэрыторыі Беларусі. Высылалі матэрыялы ў Шатландыю і Аўстралію, дзе адбываліся судовыя працэсы над ваеннымі злачынцамі.

— Мінуты раз вы расказвалі пра пісьменніка Францішка Аляхновіча, яго складанасць, забытае жыццё. Ці ёсць яшчэ нешта новае аб беларускай інтэлігенцыі ў акупіраванай гітлераўцамі Беларусі?

— Думаю, што ў ацэнцы Аляхновіча яшчэ будзе зламана нямала коп'яў. Я не гавару пра чыста літаратурныя рэчы, там усё больш-менш ясна. Я гавару пра яго палітычнае, грамадзянскае аблічча, дзе пытанні больш, чым адказаў. Ёсць дакументы аб яго супрацоўніцтве з рознымі разведкамі, пачынаючы з НКУС і канчаючы польскай. Як гэта разумець? Можна, тут нейкая гульня? Мы не збіраемся выносіць прысуд, але задаваць пытанні маем права, тым больш, што і зараз пра Аляхновіча ведаем яшчэ не ўсё.

Наогул, калі гаварыць пра дзеячаў беларускай культуры і пра іх дзейнасць на акупіраванай гітлераўцамі беларускай зямлі, то варта падкрэсліць, што сярод іх было нямала супярэчлівых фігур. Кожны з іх займае сваё пэўнае месца, і ацэнкі іх з пазіцыі сённяшняга дня іншыя, чым былі ўчора.

— У «Голасе Радзімы» ў апошнія месяцы надрукавана серыя інтэр'ю менавіта з такімі людзьмі — Наталляй Арсеньевай, Міхасём Кавылём, Янкам Запруднікам, іншымі. Тое, што кожны з іх расказвае пра сябе, — гэта іх уласны пункт погляду, іх бачанне падзей, учынкаў людзей, іх уласнага ўдзелу ў культурным і па-

літычным жыцці ваеннай Беларусі. Ці існуюць дакументы, якія пацвярджаюць б ці абвяргаюць тое, што кожны з іх пра сябе расказвае?

— Наталля Арсеньева — цудоўная пэрсана. І лёс яе вельмі складаны. Яе ў многім можна зразумець. Да вайны была выслана ў Казахстан, муж быў арыштаваны, пры немцах загінуў сын. Гэта, канешне, страшны ўдар. Але правільна яна рабіла ці не, апынуўшыся на баку акупантаў, — гэта справа яе сумлення, яе светаўспрымання.

— Сёння гэтыя людзі тлумачаць свае паводзіны тым, што і савецкі, і фашысцкі рэжымы былі для іх варажымі. Па іх словах, яны выкарыстоўвалі сітуацыю для адраджэння нацыянальнай культуры.

— Змагаліся супраць адной таталітарнай сістэмы і супраць другой таталітарнай сістэмы. Такіх пісьмовых сведчанняў няма. Наадварот, дакументы гавораць пра зусім іншае. Яны служылі немцам, атрымлівалі маркі, пайкі. Калі гаварыць аб'ектыўна, яны ўсё ж былі на баку ворага. Кожны народ павінен сам вырашаць свой лёс, а не за кошт «разумных» галоў у Берліне ці яшчэ дзе-небудзь. Самастойнасць — гэта можа самае галоўнае, самае неабходнае для нацыянальнай самазядомасці.

— Але ж амаль усё гэтыя людзі так ці інакш былі пакрыўджаны савецкай уладай...

— Такіх былі дзесяткі тысяч. Ці ж усё яны пайшлі служыць немцам? Кожны выбраў свой шлях. Любоў да Радзімы, патрыятызм, — іх таксама, як святлілася, кожны разумее па свайму. Нават і сёння справа сумлення любога чалавека, да якой партыі далучыцца, якому рэжыму аддаць перавагу. Час усё расставіць па сваіх месцах.

— Мы можам толькі радавацца таму, што дажылі да часу, калі не трэба некага абінававаць ці апраўдваць. Дастаткова канстатаваць: так было. А як было ў час, які папярэднічаў ваеннаму? Багаты архіўны раздзел, звязаны з акупацыяй Заходняй Беларусі буржуазнай Польшчай. Мяне ўразіла, што «адтуль» да нас было надта многа перажыткаў.

— Мы адкрылі многа спраў аб «шпіянажы» на карысць СССР. Кожны беларус або той, хто прыхільна ставіўся да Савецкай Беларусі, праследаваўся польскімі ўладамі. Але што ўражае ў гэтых справах: амаль

на кожнага, хто пераходзіў на наш бок, былі ў органы НКУС таксама заведзены справы.

— І тут іх лічылі шпіёнамі?

— Не ўсіх, канешне, але большасць з іх называлася шпіёнамі на карысць буржуазнай Польшчы. І канец у іх, там ці ў нас, быў адзін: чалавека каралі. Калі падлічыць усіх «польскіх шпіёнаў», выяўленых на нашым баку, то робіцца жахліва, як проста «шпіёнскія» справы фабрыкаваліся. Дастаткова было чыста бытавога даносу. Я прашу прабачэння ў нашага вядомага пісьменніка Уладзіміра Ліпскага за тое, што датыкаюся да лёсу яго сваякоў. Яго дзядзька Якушэўскі Павел Адамавіч, ураджэнец і жыхар вёскі Вялікі Лес Жлобінскага раёна, быў арыштаваны ў ліпені 1938 года і абвінавачваўся ў шпіёнскай дзейнасці на карысць буржуазнай Польшчы. Пастававай асобай тройкі ад 28 верасня прыгавораны да вышэйшай меры пакарання, 9 кастрычніка 1938 года расстраляны. Месца прывадзэння прыгавора ў выкананне не ўказана. Потым ён быў рэабілітаваны, але чалавек загінуў, прасты сельскі дзядзька, абвінавачанне супраць якога было выссана з пальца. Трэба дзеля справядлівасці сказаць, што і па той бок граніцы было не лепш. У Бярозе Каргузскай палякі забівалі, калечылі людзей, здэкаваліся, як хацелі. Проста тое пакаленне перажыло такое, што нам сёння і ўявіць цяжка.

— Мусіць не менш трагічнай з'яўляецца старонка нашай гісторыі, звязаная з калектывізацыяй, з раскулачваннем моцных гаспадарак, калі падымалі з наседжаных месцаў цэлыя сем'і, а то і вёскі, везлі немаведама куды, асуджаючы на пагібель. У чым гэтыя людзі абвінавачваліся?

— Ні ў чым. Проста дастаткова было больш моцна, чым сусед, стаяць на нагах, каб цябе схалпілі і выслалі за Урал, у Сібір. Калі мераць па тых мерках, то амаль любую нашу сённяшнюю сельскую сям'ю можна браць і вывозіць.

А ў той час механізм быў так адпрацаваны, што рашэнне аб высілцы прымалі нават не рэпрэсіўныя органы, а сельскія Саветы.

— Які ўрон краіне, нашай гаспадарцы нанесла раскулачванне?

— Перш за ўсё гэта маральныя страты, таму што людзі,

якія ўмелі і хацелі працаваць, і рабілі гэта паспяхова, апынуліся за бортам, пазбаўленыя грамадзянскіх правоў, без маёмасці. Каралася чалавечыя актыўнасць, чалавечае імкненне да шчасця.

— Ці не таму так цяжка прыжываецца сёння фермерства?

— Спраўды, мы прайшлі праз такую кроў, што да старога цяжка вяртацца. Але і яшчэ ёсць прычыны. Мы нядаўна падлічылі, што фермер, акрамя зямлі, павінен мець не менш як паўмільёна наяўнымі грашымі: на тэхніку, угнаенні, закупку насення — усяго зыходнага. А ва ўмовах, калі камбайн каштуе мільёны, я слаба веру ў бурнае развіццё фермерства.

— У каталогу мяне зацікавіла Архіўная справа Пінскай вобласці аб дзейнасці ўкраінска-нямецкіх нацыяналістаў у заходніх абласцях Украінскай ССР за 1944—45 год. Чаму ў Пінскай вобласці дзейнічалі ўкраінска-нямецкія нацыяналісты?

— А вы ўспомніце сітуацыю, што і сёння склалася ў нас на Палессі. Пінск у нейкай ступені з'яўляецца сталіцай Палесся. Створана і партыя «Полісся». Яе члены падкрэсліваюць сваю блізкасць і да ўкраінцаў, і да беларусаў, але прэтэндуюць на самастойнасць. Гэта іх права ў данай сітуацыі. А ў гады вайны людзі, якія этнічна і географічна адчувалі прыхільнасць да Украіны, служылі базавым паўзніннем, былі рэзервам ваінскіх фарміраванняў тых рухаў, што разварочваліся ў суседняй Украіне.

— А чаму ўкраінска-нямецкія нацыяналісты? Яны служылі немцам?

— З дакументаў відаць, што гэтыя людзі атрымлівалі ад немцаў забеспячэнне, абмундзіраванне, зброю, выконвалі пэўныя заданні ў барацьбе з партызанамі.

— З'явіліся публікацыі, з якіх можна зрабіць вывад, што ў знішчэнні беларускіх вёсак, у прыватнасці сусветна вядомай Хатыні, разам з немцамі ўдзельнічалі ўкраінскія нацыяналісты.

— Я так адразу не магу на гэта пытанне адказаць, варта падобныя факты падвяргаць скрупулёзнаму аналізу. Але магу засведчыць, што ў крыві, пралітай на Беларусь, ёсць віна карнікаў, атрады якіх фарміраваліся не толькі з украін-

цаў, але і з рускіх, і з літоўцаў, і з латышоў. Не так важна, хто канкрэтна выконваў прысуд, хто паліў хаты, але і хто ў гэты час ахоўваў іх бяспеку. Тое было. Аднак не варта з гэтага рабіць вывады і называць дрэннай усю нацыю. Злачынцы, злодзеі, забойцы, махляры, гвалтаўнікі, вызвалення «вялікай Германіяй», служылі выканаўцамі яе задум і планаў, і яна кляпацілася пра тое, каб іх рукі заўсёды былі ў чалавечай крыві. А што, беларускія нацыяналісты ў вайне не ўдзельнічалі? Можна пералічыць месцы і актыі, у якіх, на жаль, яны праявілі сябе не лепшым чынам.

— Але нам і тут часам здарджае пачуццё меры. Мы кінуліся з адной крайнасці ў другую. Раней агулам ахайвалі, цяпер агулам абяляем.

— Гэта няправільна. Усё павінна быць строга індывідуальна ў дачыненні да кожнага чалавека. Асуджаючы тую ці іншую з'яву, тыя ці іншыя акцыі, варта вызначыць ступень дачынення кожнага.

— Вайна вельмі заблытае чалавечыя лёсы. Толькі вы, архівісты, можаце часам дапамагчы.

— А хіба наш час не заблытае? І ў кожным канкрэтным выпадку можна быць свой адказ. Колькі людзей, якія і сёння хацелі б апраўдацца. Гаворка не аб вернасці таму ці іншаму рэжыму, а аб вернасці ідэалам. Яны ёсць у любога народа. Незалежнасць — ідэал на ўсе часы і ва ўсіх народаў. Я не ведаю народа, які добраахвотна пайшоў бы ў рабства.

— І пра справядлівае грамадства чалавецтва таксама заўсёды марыла...

— Так, але справядлівасць кожны разумее па-свойму.

— Аляксандр Мікалаевіч, як змянілася ваша работа ў апошні час? Мне здаецца, яна стала больш напружанай, яшчэ больш неспакойнай.

— Яна стала больш канфліктнай, прыбавілася клопату. Дзяржаўная архіўная служба перажывае пераломны этап. Мы атрымліваем мільёны дакументаў ад былых партыйных структур, КДБ, іншых арганізацый і ведамстваў. Яны пашыраюць нашы магчымасці ва ўсведамленні мінулага, а значыць даюць магчымасць ісці насустрэч будучыні больш вопытнымі.

Кожны дзень нешта новае. Нядаўна знойдзены дзве папкі па Леніну, зусім невядомыя дакументы. Несумненна, там будзе адкрыта не адна новая старонка аб беларускай дзяржаўнасці. Але гэта ўжо асобная гаворка. На будучыню.

ЛІСТКІ З КАЛЕНДАРА

РОДНЫ КРАЙ
1992

9 сакавіка, панядзелак

МАСЛЕНИЦА

Масленіца дайшла да нас з далёкіх часоў. У народзе яе ўспрымаюць як развітанне з зімою і прыгатаванне вясны: «Масленка — бела вутка, гаварыла, вясна будзе, ды ня хутка».

У сваіх вытоках Масленіца звязана з пакланеннем язычніцкаму боству — Вялесу (Воласу). Вялес лічыўся апекуном статка і наогул усялякай жывёлы, у тым ліку і дзікай; дапаможа пастухам, ён спрыяе земляробству і павелічэнню сям'і. Шчыра ставіўся да сваіх абавязкаў Улас, што заступіў на месца Вялеса пасля прыняцця хрысціянства. Дарэчы, на іконах святы Улас заўсёды ў акружанні кароў, коней і авечак, як добры гаспадар і апякун. Супадаючы па часе з днём святога Уласа, Масленіца ў некаторых месцах так і звалася: «Валоссе». Яшчэ беларусы называлі так: «Улас — каровінае свята». Адна з асноўных рыс свята — падкрэсленае ўрачыстае ўшанаванне малочнай ежы і страў, прыгатаваных на малацэ. Масленка прыходзілася на перыяд, калі ў сялянскіх гаспадарках ішоў ацёл і акот свойскай жывёлы, стаў папаўняцца маладняком, з'яўлялася «новае» малако, пасля доўгага перапынку пачыналі несціся куры. Усё было гатова для масленічных бліноў, пшанічных і аржаных, аўсяных і з грэцкай мукі, прыпаканых бульбай, тварагом і каноплямі.

Свята, вядома, сустракаюць тым, чым багаты.

Масленка прыжылася і ва ўмовах гарадскога жыцця. Моладзь скакала, каталася з горак на санках, «лядзянках» і «маразянках». Каталіся на «доўгі лён» і «доўгія каноплі». Каб горы не былі «лысымі», іх утыкалі елкамі. Маладзіцы і дзяўчаты ўбіраліся ў лепшыя строі.

На Масленку добры гаспадар аб'язджаў каня. Лічылася, што конь тады будзе здаровым і ненаравістым. У час Масленкі прысутнічала незвычайная вяселосць, у хатах заставаліся толькі старэнькія бабулькі, што не маглі хадзіць. Людзі нібыта хацелі набрацца вяселосці, смеху і радасці на ўвесь Вялікі пост, з усімі яго забаронамі.

У апошні дзень Масленкі палілі чучала, а попел раскідалі на палі, каб яны сталі больш урадлівымі. Праводзячы Масленку, па сутнасці, праводзілі зіму, развіталіся з годадам, холадам і хваробамі. Масленку, якая прыносіла «новае» малако, трохі лаялі, што яна «...абманшчыца, пралацела хутка, пасадзіўшы на Вялікі пост, на капусту белую і на рэдзьку горкую».

ПАКПОЛЬ

- предлагает купить:
- полиэтиленовые пакеты с флексографической печатью,
 - рекламные пакеты с печатью, включая растровую печать [репродукция фотографий],
 - полиэтиленовые мешки,
 - полиэтиленовые пленки для вертикальных упаковочных машин, включая окраску пленок и флексографическую печать [репродукция фотографий],
 - полотна, полурукава и рукава из термоусадочной полиэтиленовой пленки [одно- и двухосно ориентированы],
 - специальные полиэтиленовые пленки, например, антистатические, подстилочные для медицинских изделий, для упаковок типа «скин», для ламинирования, растягиваемые полиэтиленовые пленки для сборной и единичной упаковок,
 - полиамидные пленки,
 - двухслойные пленки ПАПЕ и ПЕТПЕ для вакуумной упаковки, также с флексографической печатью,
 - пакеты для вакуумной упаковки ПАПЕ и ПЕТПЕ, в том числе с металлизирован-

- ным слоем, с флексографической печатью, также междуслойной,
 - упаковки и фасонные изделия из пенополистирола,
 - емкости одноразового употребления с затвором из полистирола вместимостью 200 кубических сантиметров, также с печатью,
 - упаковки и фасонные изделия из пленки и пластмассовых листов, специальные изделия, например, стоматологические коронки.
- Завод предлагает также свои услуги при проектировании графического оформления упаковок, а также может поставить оборудование для производства упаковок.

В 1991 году завод прошел процесс приватизации и из государственного предприятия превращен в акционерное общество.

Приглашаем к сотрудничеству.

НАШ АДРЕС: PL-15-399, БЕЛОСТОК, УЛ. СКЛАДОВА, 12.

РЕСПУБЛИКА ПОЛЬША

Телефон: 270-71 Телекс: 852-420 Факс: 208-34.

ЗАПРАШАЕМ
ДА СУПРАЦОЎНІЦТВА

За прайшоўшыя месяцы гэтага года ў Мінску адбылося некалькі міжнародных выставак. Тройчы ў іх удзельнічалі польскія фірмы. Прычым, многія з іх ужо маюць багаты вопыт супрацоўніцтва з дзелавымі коламі Рэспублікі Беларусь, стварылі СП, завязалі кантакты з яе гандлёвымі арганізацыямі.

Прадпрыемства Вел Польша на адной з апошніх выставак у Мінску выгадна вызначалася сваёй экспазіцыяй як па колькасці экспанатаў, так і па займаемай плошчы, лічачы, што толькі такім чынам можна стварыць рэкламу. Гандлёвы дырэктар Андзей ПІЯТРОЎСКІ згадзіўся расказаць аб сваім прадпрыемстве на старонках «Голасу Радзімы»:

— Наша прадпрыемства існуе крыху больш сарака гадоў. І мае добрую рэпутацыю як у Польшчы, так і за яе межамі. Мы шыем рознае адзенне: мужчынскае, жаночае, дзіцячае — з айчынай, а таксама замежнай тканіны, вырабляем фурнітуру, выпускаем уласныя трыкатажныя палотны, прадаём вырабы іншых фірм.

У Познані мы маем свой магазін «Гандлёвы дом» плошчай 1 300 квадратных метраў. Для выпуску модных відаў адзення і абутку скарыстоўваем лепшыя ўзоры мадэльераў Польшчы, Італіі, Францыі і іншых краін. Нягледзячы на тое, што прадпрыемства колькасна не расце на працягу апошніх гадоў, Вел Польша пастаянна павялічвае тавараабарот. Калі гэта пералічыць на валюту, то зараз ён складзе сотні тысяч долараў у год.

Што прываблівае нашых пакупнікоў? Па-першае, прадпрыемства і выпускае, і рэалізуе вырабы высокай якасці. І таму іх ахвотна бяруць і ў нас, і ў Германіі, і ў Галандыі — у тых краінах, якія, як кажуць, ведаюць толк у прадукцыі. Па-другое, больш нізкі кошт. Для прыкладу: у Партугаліі жаночыя боцікі каштуюць на 20 долараў даражэй, чым у нас. Прычым, вырабы Вел Польша ні ў чым не ўступаюць замежным.

Якія мэты мы ставілі перад сабой, прыехаўшы на міжнародную выстаўку ў Мінск? Розныя. Ведаем, як цяжка цяпер развіваецца эканоміка ў суверэннай Беларусі. А таму і хацелі б дапамагчы наладзіць зацікаўленым фірмам, прадпрыемствам вытворчасць тавараў народнага спажывання. Дапамаглі б не толькі, скажам, ва ўстаноўцы нейкіх ліній для пашыву адзення, але і забяспечылі б беларускіх (і не толькі іх) калег і кампаньёнаў (калі будзе створана сумеснае прадпрыемства) сыравінай — трыкатажнымі, скуранымі, баваўнянымі, шарсцянымі і іншымі тканінамі польскіх і замежных фірм.

Яшчэ адно. Для нас выгаднае геаграфічнае палажэнне Беларусі: зусім побач з Польшчай. Пакуль на перавозку вырабаў да месца збыту, напрыклад, у Галандыю Вел Польша траціць невялікія сродкі.

Іншая справа будзе, калі мы зможам адкрыць свой магазін «Люкс» у Беларусі. Удасца эканоміць нашы грошы і грошы пакупніка адпаведна, бо калі прадпрыемства будзе мець выгаду, то і пакупніку будзе зроблена сідка.

Мы разумеем, што ў беларускіх дзелавых колаў на шляху да супрацоўніцтва з намі могуць сустрацца пэўныя цяжкасці. У першую чаргу з валютай. Але ж ёсць і іншыя шляхі разлікаў. Мы ахвотна скарысталі б у нашым супрацоўніцтве бартэрныя здзелкі: дыявановыя вырабы, цэмент, драўніна... Вось далёка не поўны пералік таго, на што наша прадпрыемства гатова абмяняць свае вырабы. Вел Польша запрашае да супрацоўніцтва бізнесменаў, гандляроў, усе зацікаўленыя прадпрыемствы, кааператывы, фірмы звязаныя з намі па адрасу:

PPHU WIEL POL SPOTKA Z O.O.
UL. STRZESZYNSKA 31, 60-479 POZNAŃ, POLAND
TEL: (061) 23381 FAX: (061) 233-895 TLX: 414426
WLROP PL.

НА ЗДЫМКУ: член камітэта нагляду Януш ГАРЛАС [злева] і гандлёвы дырэктар Вел Польша Андзей ПІЯТРОЎСКІ на выстаўцы ў Мінску.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчынікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукавана ў друкарні
«Беларускі Дом друку»
Індэкс 63854. Заказ № 553.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12